บทที่ 3

แผนการทดลองและการดำเนินการวิจัย

3.1 แผนการทดลอง

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงผลกระทบของความเค็มที่มีต่อการกำจัดไนโตรเจนและฟอสฟอรัสโดยใช้กระบวนการแอกทิเวเต็ดสลัดจ์แบบฟอรีดอกซ์ 3 ขั้นตอนในระดับห้องปฏิบัติการ น้ำเสียที่ใช้เป็นน้ำเสียสังเคราะห์ และความเค็มนั้นกำหนดให้อยู่ในรูปของเกลือโซเดียมคลอไรด์

ตัวแปรที่พิจารณาในการทดลองนี้แบ่งได้เป็น 3 แบบด้วยกันคือตัวแปรคงที่(fixed variables) ตัวแปรอิสระ (independent variables) และตัวแปรตาม (dependent variables)

3.1.1 ตัวแปรคงที่

ตัวแปรที่กำหนดให้มีค่าคงที่ตลอดการทดลองมีหลายตัวแปร ซึ่งแต่ละตัวแปรและค่าที่คุมในการทดลองให้คงที่นั้น แสดงดังตารางที่ 3.1

3.1.2 ตัวแปรอิสระ

การศึกษาวิจัยนี้ทำขึ้นเพื่อหาผลกระทบของความเค็มที่มีต่อประสิทธิภาพการกำจัดไนโตรเจนและฟอสฟอรัส ดังนั้นตัวแปรอิสระก็คือค่าความเค็ม (salinity) ในที่นี้หมายถึงค่าความเข้มข้นของเกลือโซเดียมคลอไรด์ โดยทำการทดลองที่ความเข้มข้น 5 ค่าด้วยกันคือ

- เริ่มต้นจากน้ำเสียเริ่มแรกคือระบบควบคุมที่ไม่เติมเกลือโซเดียมคลอไรด์ (0%)
- เติมเกลือโซเดียมคลอไรด์ด้วยความเข้มข้น 0.5% (5 ก./ล.) 1.0% (10 ก./ล.) 2.0% (20 ก./ล.) และ 3.0% (30 ก./ล.)

3.1.3 ตัวแปรตาม

ในการทดลองนี้ตัวแปรตามเป็นค่าที่แปรเปลี่ยนไปเมื่อเปลี่ยนแปลงค่าตัวแปร

อิสระ ได้แก่ ค่าพีเอช ออกซิเจนละลาย โออาร์พี สภาพด่าง ของแข็งแขวนลอย เอสวี30 เอสวีไอ เอ็มแอลเอสเอส ซีโอดี ไนโตรเจน ไนเทรต ไนไทรต์ ฟอสฟอรัส

ตารางที่ 3.1 ตัวแปรที่ควบคุมให้คงที่ตลอดการทดลอง

ลำดับที่	ตัวแปรคงที่	ค่าที่คุมในการทดลอง
1.	เวลากักพักของแข็ง ,SRT	10 วัน
2.	ความเข้มข้นซีโอดีเข้าระบบ	500 มก./ล.
3.	ความเข้มข้นไนโตรเจน(TKN)เข้าระบบ	25 มก./ล.
4.	ความเข้มข้นฟอสฟอรัส(T-P)เข้าระบบ	15 มก./ล.
5.	อัตราการไหลของน้ำเสียเข้าระบบ (Q)	20 ลิตร/วัน
6.	อัตราการเวียนสลัดจ์กลับ (Q_{rs})	0.4Q (8 ลิตร/วัน)
7.	อัตราการเวียนสลัดจ์ภายใน (Q_{ir})	2Q (40 ลิตร/วัน)
8.	เวลากักพักน้ำในถังแอนแอโรบิก	2 ชม.
9.	เวลากักพักน้ำในถังแอนอ็อกซิก	2 ชม.
10.	เวลากักพักน้ำในถังออกซิก	12 ชม.
11.	ค่าดีโอในถังเติมอากาศ	1-2 มก./ล.

3.2 การดำเนินการทดลอง

ในการศึกษาวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาแยกเป็น 2 ชุดทดลองด้วยกัน คือชุดทดลองที่ใช้หัวเชื้อที่ไม่ชินต่อคลอไรด์ (without inoculation of halophilic bacteria) และชุดที่ใช้หัวเชื้อชินต่อคลอไรด์(with inoculation of halophilic bacteria) โดยในการทดลองได้แปรค่าความเข้มข้นของเกลือโซเดียมคลอไรด์เป็น 0 (ควบคุม) สำหรับชุดที่ใช้หัวเชื้อไม่ชินต่อคลอไรด์ และ 5, 10, 20 และ 30 ก./ล. สำหรับทั้งสองชุดทดลอง ซึ่งลักษณะการดำเนินการทดลองแสดงดังรูปที่ 3.1

สำหรับชุดทดลองที่ใช้หัวเชื้อที่ไม่ชินต่อคลอไรด์นั้นได้นำหัวเชื้อจากระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนที่โรงบำบัดน้ำเสียสี่พระยาซึ่งไม่มีคลอไรด์มาเลี้ยงในห้องปฏิบัติการโดยใช้ระบบแบบแบตช์เพื่อให้ชินต่อสภาพน้ำเสียสังเคราะห์ จากนั้นจึงนำเข้าสู่ระบบฟอรีดอกซ์ 3 ขั้นตอนหรือเอทู/โอ โดยในการทดลองที่ 1 คือระบบควบคุมที่ใช้น้ำเสียสังเคราะห์ที่ไม่มีเกลือนั้นเมื่อระบบเข้าสู่สถานะ

I 17588554

คงตัวแล้ว และเก็บค่าพารามิเตอร์ต่างๆ รวมทั้งค่าอัตราการใช้ออกซิเจนจำเพาะ(SOUR) อัตราการเกิดปฏิกิริยาไนตริฟิเคชันและดีไนตริฟิเคชันจำเพาะ(SNR และ SDNR)แล้ว ระบบจะถูกช็อกด้วยเกลือโซเดียมคลอไรด์ความเข้มข้นสูงถึง 70 ก./ล.เป็นเวลา 4 วัน จากนั้นกลับมาเติมเกลือด้วยความเข้มข้นเดิมอีกครั้งเพื่อสังเกตการฟื้นตัวของระบบ โดยทั้งสองช่วงนี้จะเก็บค่าต่างๆเช่นเดียวกับช่วงสถานะคงตัวด้วย และเมื่อสิ้นสุดการทดลองหัวเชื้อจะถูกเปลี่ยนใหม่ โดยใช้หัวเชื้อที่ถูกเลี้ยงไว้แบบแบตช์ซึ่งไม่เคยชินกับความเค็มมาก่อน ก่อนที่จะเริ่มการทดลองต่อไปทุกครั้ง

ส่วนชุดทดลองที่ใช้หัวเชื้อที่ชินต่อคลอไรด์นั้นหัวเชื้อที่ใช้เริ่มต้นได้มาจากระบบบำบัดน้ำเสียของโรงงานฟอกหนังที่มีสภาพความเค็มสูง แล้วนำมาเลี้ยงในห้องปฏิบัติการแบบแบตช์ เลี้ยงด้วยอาหารและเกลือโซเดียมคลอไรด์ โดยปรับความเค็มเริ่มต้นให้ได้ความเข้มข้นเกลือโซเดียมคลอไรด์เท่ากับ 5 ก./ล. จนกระทั่งหัวเชื้อชินต่อสภาวะแวดล้อมใหม่แล้วจึงนำเข้าสู่ระบบเอทู/โอ ซึ่งหัวเชื้อนั้นจะถูกใช้ไปอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งสิ้นสุดการทดลองทั้งหมด

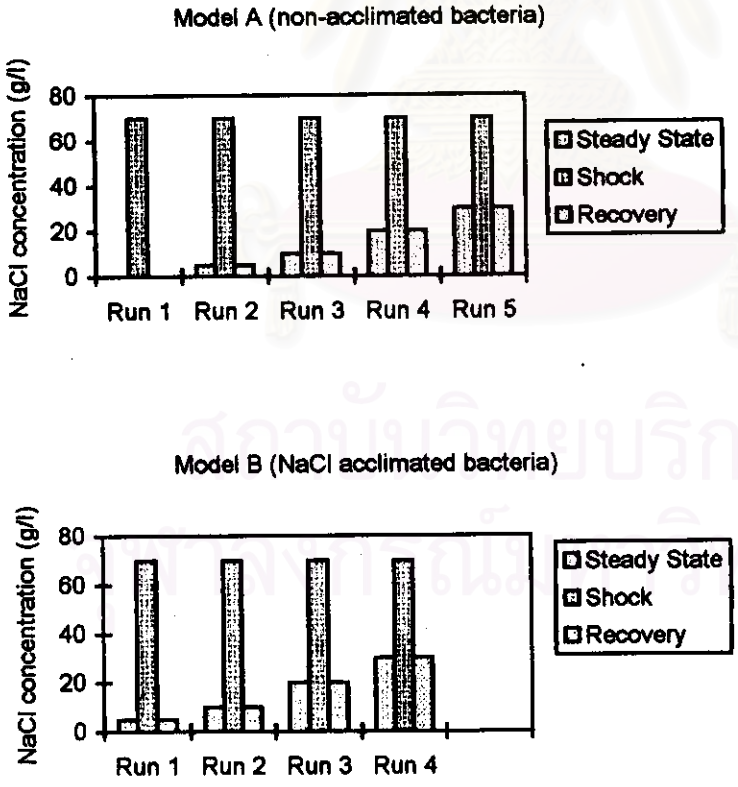

รูปที่ 3.1 ลักษณะการดำเนินการทดลองของทั้งสองชุดทดลอง

3.3 น้ำเสียที่ใช้ในการทดลอง

น้ำเสียที่ใช้เป็นน้ำเสียที่สังเคราะห์ขึ้นในห้องปฏิบัติการเพื่อให้มีลักษณะตามต้องการ โดยส่วนประกอบของน้ำเสียประกอบด้วยน้ำตาลและกรดอะซิติก ซึ่งจากการทดสอบในห้องปฏิบัติการพบว่า น้ำตาล 1 มก./ล.ให้ค่าซีโอดี ประมาณ 1.4 มก./ล. และกรดอะซิติก 1 มก./ล.จะให้ค่าซีโอดีที่ใกล้เคียงกันคือประมาณ 1 มก./ล. ส่วนความเข้มข้นของไนโตรเจนและฟอสฟอรัสนั้นจะเติมให้ได้อัตราส่วน COD:N:P 100:5:1 ส่วนสารประกอบอื่นๆ เติมดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 ส่วนประกอบของน้ำเสียสังเคราะห์

ส่วนประกอบ	ความเข้มข้น (มก./ล.)
1. น้ำตาล	301 (350 มก./ล. as COD)
2. กรดอะซิติก	0.133 มล./ล. (150 มก./ล. as COD)
3. KH_2PO_4	65.8 (15 mg/l. as P)
4. $(NH_2)_2CO$	53.6 (25 mg/l as N)
5. $MgSO_4 . 7H_2O$	31.25
6. $FeCl_3$	1.0
8. $Ca(OH)_2$	85

โดยจะทำการเติมเกลือโซเดียมคลอไรด์ ด้วยความเข้มข้นร้อยละ 0.5, 1, 2 และ 3 ผสมกับน้ำเสียสังเคราะห์เพื่อใช้ในการทดลองต่อไปด้วย

3.4 เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทดลอง

การทดลองแบ่งออกเป็น 2 ชุดทดลอง โดยเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทดลองแต่ละชุด ประกอบด้วย

3.4.1 ถังปฏิกิริยา

ถังปฏิกิริยาที่ใช้ในการวิจัยนี้มีทั้งหมด 3 ถัง ทำมาจากวัสดุที่เป็นพลาสติกอะครีลิกใส โดยมีขนาดและความจุดังนี้

1) ถังแอนแอโรบิก บรรจุน้ำ 1.67 ลิตร ขนาด 12 x 12 x 25 ลบ.ซม.

2) ถังแอน็อกซิก บรรจุน้ำ 1.67 ลิตร ขนาด 12 x 12 x 25 ลบ.ซม.

3) ถังออกซิก บรรจุน้ำ 10 ลิตร ขนาด 18 x 36 x 30 ลบ.ซม.

3.4.2 เครื่องสูบน้ำเสียและเครื่องสูบสลัดจ์

เครื่องสูบน้ำเสียเข้าระบบและเครื่องสูบสลัดจ์ในระบบที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นเครื่องสูบน้ำแบบไดอะแฟรม (diaphragm pump) ซึ่งเครื่องสูบน้ำเสียเข้าระบบมีจำนวน 1 เครื่องต่อชุดการทดลอง โดยมีอัตราการไหลเท่ากับ 20 ลิตร/วัน ส่วนเครื่องสูบสลัดจ์ได้ใช้เครื่องสูบน้ำแบบรีดสาย (peristatic pump) ซึ่งมี 2 ตัวต่อชุดทดลอง ตัวแรกใช้ในการเวียนสลัดจ์กลับจากถังตกตะกอนขั้นที่สองไปสู่ถังแอนแอโรบิกด้วยอัตราการไหล 8 ลิตร/วัน (Q_{ras}=0.4Q_i) ส่วนเครื่องสูบสลัดจ์อีกเครื่องจะถูกใช้ในการเวียนสลัดจ์ภายในระบบจากถังแอโรบิกไปสู่ถังแอน็อกซิกด้วยอัตราไหล 40 ลิตร/วัน(Q_{ir} = 2Q_i) ตำแหน่งของเครื่องสูบแต่ละตัวแสดงในรูปที่ 3.3 ที่จะกล่าวต่อไป

3.4.3 ถังตกตะกอน

ถังตกตะกอนขั้นที่สองจะใช้กรวยอิมฮอฟฟ์สำเร็จรูปขนาด 1 ลิตรมาดัดแปลง ความจุสุดท้ายเท่ากับ 1.85 ลิตร จำนวน 1 ถังต่อชุดการทดลอง ลักษณะดังรูปที่ 3.2

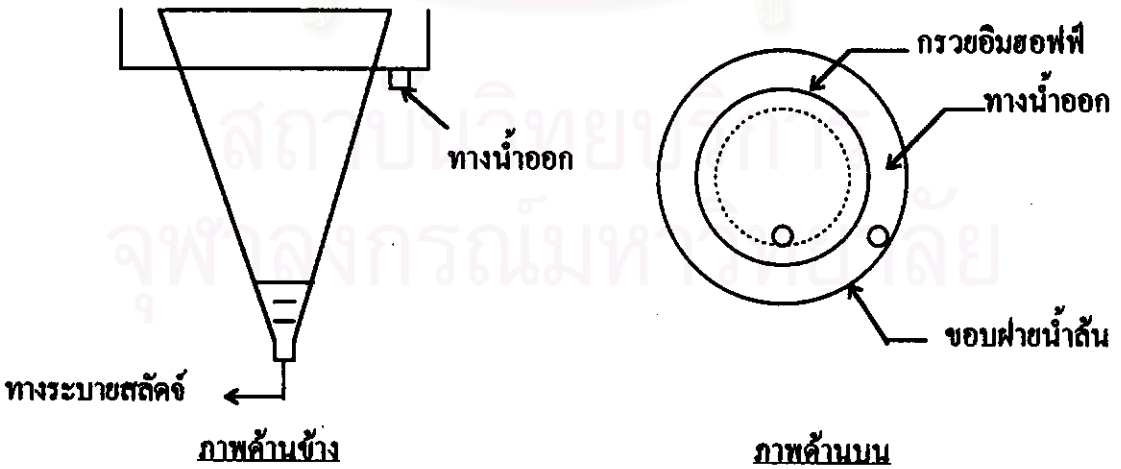

รูปที่ 3.2 ถังตกตะกอนขั้นที่สอง (ดัดแปลงจากกรวยอิมฮอฟฟ์สำเร็จรูป)

3.4.4 เครื่องอัดอากาศ

เครื่องอัดอากาศที่ใช้ในการทดลองนี้เป็นเครื่องอัดอากาศแบบเดียวกับที่ใช้สำหรับตู้เลี้ยงปลา ซึ่งจะทำการอัดอากาศเข้าสู่หินพรุนกระจายอากาศแบบเดียวกับที่ใช้ในตู้เลี้ยงปลาเช่นกันซึ่งในการทดลองนี้เพื่อควบคุมปริมาณออกซิเจนในถังออกซิกให้ได้ตามต้องการจะใช้หินพรุนขนาดเล็กสุดร่วมกับใบกวนเพื่อช่วยให้เกิดการผสมสม่ำเสมอทั่วทั้งถัง

3.4.5 เครื่องกวนผสม

เครื่องกวนผสมจะใช้เพื่อให้เกิดการผสมของมวลจุลชีพกับสารอาหารภายในถังอย่างทั่วถึง โดยจะใช้สำหรับถังแอนแอโรบิก ถังแอน็อกซิก และถังออกซิกด้วย ซึ่งการกวนใน 2 ถังแรกนั้นต้องเกิดการถ่ายเทออกซิเจนจากบรรยากาศน้อยที่สุด ในการวิจัยนี้จะใช้ค่า G เท่ากับ 40-200 วินาที$^{-1}$ (ดูรายการคำนวณที่ภาคผนวก ก.)และใบกวนที่ใช้เป็นใบพลาสติกเพื่อป้องกันการสึกกร่อนเนื่องจากความเค็ม

3.5 การติดตั้งเครื่องมือและการควบคุมระบบ

3.5.1 การติดตั้งเครื่องมือ

ในการศึกษาวิจัยนี้ จะทำการทดลองในห้องปฏิบัติการ ภาควิชาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งลักษณะการติดตั้งเครื่องมือของกระบวนแอกทิเวเต็ดจ์สลัดจ์แบบฟอรีดอกซ์ 3 ขั้นตอนเอทู/โอ แสดงดังรูปที่ 3.2

3.5.2 การควบคุมระบบ

ในการทำการทดลอง สิ่งที่ต้องควบคุมตลอดการทดลอง มีดังนี้

1. ควบคุมอัตราการป้อนน้ำเสียเข้าระบบและการหมุนเวียนน้ำสลัดจ์ให้คงที่ โดยจะวัดและปรับแต่งทุกไม่เกิน 8 ชั่วโมงหรือตามความถี่ที่จำเป็นตลอดการทดลอง

2. ทำความสะอาดอุปกรณ์และดูแลการทำงานของอุปกรณ์ในระบบ เช่น ตรวจสอบการทำงานของเครื่องสูบน้ำเสีย เครื่องสูบสลัดจ์ การชะเขี่ยมวลจุลชีพข้างถังลงถังปฏิกิริยา และตรวจสอบการรั่วไหลของน้ำเสียจากถังปฏิกรณ์ เป็นต้น ตลอดจนดูแลความสะอาดของสถานที่ทดลอง

3. ควบคุมการระบายสลัดจ์ออกจากถังแอโรบิก เพื่อคุมอายุสลัดจ์ (sludge age,θc) ให้ได้เวลา 10 วันตามต้องการ ซึ่งทำได้โดยการระบายสลัดจ์ออกจากถังแอโรบิก โดยปริมาณสลัดจ์ที่จะระบายนั้นสามารถคำนวณได้จากสมการต่อไปนี้

$$\theta c = \frac{\text{ปริมาณจุลชีพที่มีอยู่ในถังปฏิกิริยา}}{\text{ปริมาณจุลชีพที่ระบายทิ้งออกจากระบบ}}$$

หรือ $$\theta c = \frac{V_T X}{Q_w X + (Q-Q_w)X_e}$$

โดยที่ V_T = ปริมาตรรวมของถังปฏิกิริยาทุกถัง, ลิตร

X = ความเข้มข้นของจุลชีพแขวนลอยในถังปฏิกิริยา, มก./ล.

Q_w = อัตราการระบายสลัดจ์ทิ้งออกจากถังปฏิกิริยาโดยตรง,ลิตร/วัน

Q = อัตราไหลของน้ำเสียเข้าระบบ ,ลิตร/วัน

X_e = ความเข้มข้นของจุลชีพแขวนลอยในน้ำทิ้งที่ออกจากถังตกตะกอน, มก./ล.

ถ้าน้ำทิ้งจากถังตกตะกอนค่อนข้างใส , X_e จะมีค่าต่ำมาก

$$\theta_C = \frac{V_T}{Q_w}$$

ดังนั้นในระบบที่ทำการทดลองนี้จะทำการระบายสลัดจ์ออกจากถังแอโรบิกด้วยอัตรา

$$Q_w = \frac{1.67+1.67+10}{10} = 1.334 \text{ ลิตรต่อวัน}$$

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดยเอาออกวันละ 0.584 ลิตรและที่เหลือ 0.750 ลิตรนั้นจะถูกนำออกเพื่อใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพน้ำ โดยในการนำน้ำสลัดจ์ออกจากถังแต่ละถังเพื่อนำไปวิเคราะห์และทิ้งเพื่อรักษาอายุสลัดจ์ ปริมาตรน้ำในถังที่หายไปจะถูกเติมให้เท่าเดิมด้วยน้ำใสส่วนบนที่ผ่านถังตกตะกอนแล้ว ถ้าหากในช่วงที่เริ่มการทดลองหรือช่วงที่เกิดการช็อกหรือช่วงที่ระบบกลับสู่ความเข้มข้นปกติหลังการช็อกซึ่งน้ำที่ออกจากระบบจะไม่ใสนั้นต้องคิดค่า X_e ที่ออกไปกับน้ำทิ้งรวมด้วย

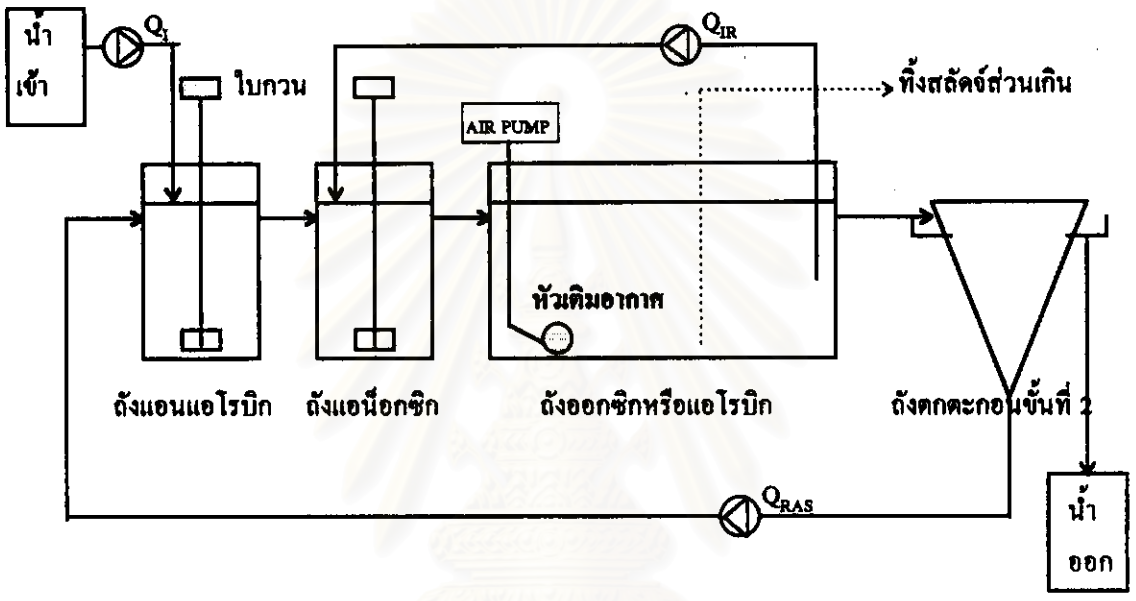

รูปที่ 3.3 การติดตั้งเครื่องมือทดลอง

3.6 การเก็บตัวอย่างและการวิเคราะห์ตัวอย่างน้ำเสีย

3.6.1 การเก็บตัวอย่างน้ำ

จุดที่ทำการเก็บตัวอย่างน้ำเสียเพื่อนำมาทำการวิเคราะห์ คือ

- น้ำเสียดิบ กำหนดให้เป็นจุด I.
- น้ำเสียในช่วงแอนแอโรบิก กำหนดให้เป็นจุด Ana.
- น้ำเสียในช่วงแอน็อกซิก กำหนดให้เป็นจุด Ano.
- น้ำเสียในช่วงออกซิก กำหนดให้เป็นจุด O.
- น้ำเสียออกจากถังตกตะกอนขั้นที่สอง กำหนดให้เป็นจุด E.
- สลัดจ์ส่วนเกิน กำหนดให้เป็นจุด Q_w

3.6.2 การวิเคราะห์ตัวอย่างน้ำเสีย

หลังจากการเติมความเค็มที่ความเข้มข้นหนึ่งๆจะทำการวัดค่าพารามิเตอร์ทางเคมีในน้ำเสีย จนกระทั่งการบำบัดน้ำเสียเข้าสู่สภาวะคงตัว หลังจากนั้นจึงจะทำการวัดค่าความเข้มข้นของไนโตรเจนและฟอสฟอรัส ดังตารางที่ 3.3 ที่แสดงค่าพารามิเตอร์ที่ทำการวัดตำแหน่งและความถี่ในการวัด และเมื่อเก็บผลการทดลองครบแล้วก็วัดค่าอัตราการเกิดไนตริฟิเคชันและดีไนตริฟิเคชันจำเพาะ รวมถึงค่าอัตราการใช้ออกซิเจนจำเพาะของระบบ (การคำนวณในภาคผนวก ข.) จากนั้นจึงจะช็อกระบบด้วยคลอไรด์ความเข้มข้นสูงแล้วเก็บผลการทดลองทุกพารามิเตอร์เช่นเดียวกับช่วงสถานะคงตัวทุกวันเป็นเวลา 4 วันแล้วกลับมาเติมเกลือด้วยความเข้มข้นเดิมอีกครั้งเก็บพารามิเตอร์ทุกตัวเช่นเดิมจนกว่าระบบจะกลับสู่สถานะคงตัวอีกครั้งหนึ่ง สำหรับวิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์พารามิเตอร์นั้นแต่ละตัวมีหลายวิธีให้เลือก ซึ่งวิธีที่จะใช้ในการวิจัยนี้แสดงดังตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.3 พารามิเตอร์และความถี่ที่จะเก็บตัวอย่างและทำการวิเคราะห์

พารามิเตอร์	ตำแหน่งเก็บตัวอย่างน้ำเสีย					
	I.	Ana.	Ano.	O.	E.	Q_w
pH	D	D	D	D	D	-
$Alkalinity_F$	MWF	MWF	MWF	MWF	MWF	-
DO	I	I	I	I	-	-
ORP	S	D/S	D/S	D/S	S	-
Temperature	D	D	D	D	D	-
Total COD	MWF	-	-	-	MWF	-
Filtered or soluble COD	-	MF	MF	MF	MF	-
SS	I	-	-	-	MWF	-
MLSS	-	MWF	MWF	MWF	-	-
V_{30}	-	MWF/S	MWF/S	MWF/S	-	-
SVI	-	MWF/S	MWF/S	MWF/S	-	-
Cl^-	D/S	-	-	-	D/S	-
TKN	MWF/S	MWF/S	MWF/S	MWF/S	-	-

พารามิเตอร์	ตำแหน่งเก็บตัวอย่างน้ำเสีย					
	I.	Ana.	Ano.	O.	E.	Q_w
NO_2-N	-	I/S	I/S	-	-	-
NO_3-N	-	MWF/S	MWF/S	MWF/S	-	-
T-P	I/S	-	-	-	-	MWF/S
T-P filtered	-	MWF/S	MWF/S	MWF/S	-	-

หมายเหตุ ; D = ทุกวัน (daily) /S = วัดละเอียดในช่วง Stable แล้ว

MWF = วันจันทร์ พุธ ศุกร์ I = วัดเป็นระยะๆ (intermittent)ตามจำเป็น

F = filtered sample S = Soluble

ตารางที่ 3.4 วิธีที่ใช้ในการวิเคราะห์พารามิเตอร์

พารามิเตอร์	วิธีการวิเคราะห์
Temperature	Thermometer
pH	pH Meter
Alkalinity	Titration Method
ORP	ORP Meter with Platinum Electrode
DO	DO Meter
Total COD	Close Reflux Titrimetric Method
Filtered or Soluble COD	Close Reflux Titrimetric Method
SS	GF/C filter
MLSS	GF/C filter
V_{30}	Volumetric Method
SVI	Calculation Method
Cl^-	Mercury(II) Nitrate Method
TKN	Kjedahl Method
NO_2-N	UV - spectrophotometer
NO_3-N	SQ118 Spectroquant :Merck
T-P	Vannado Method
T-P filtered	Vannado Method

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

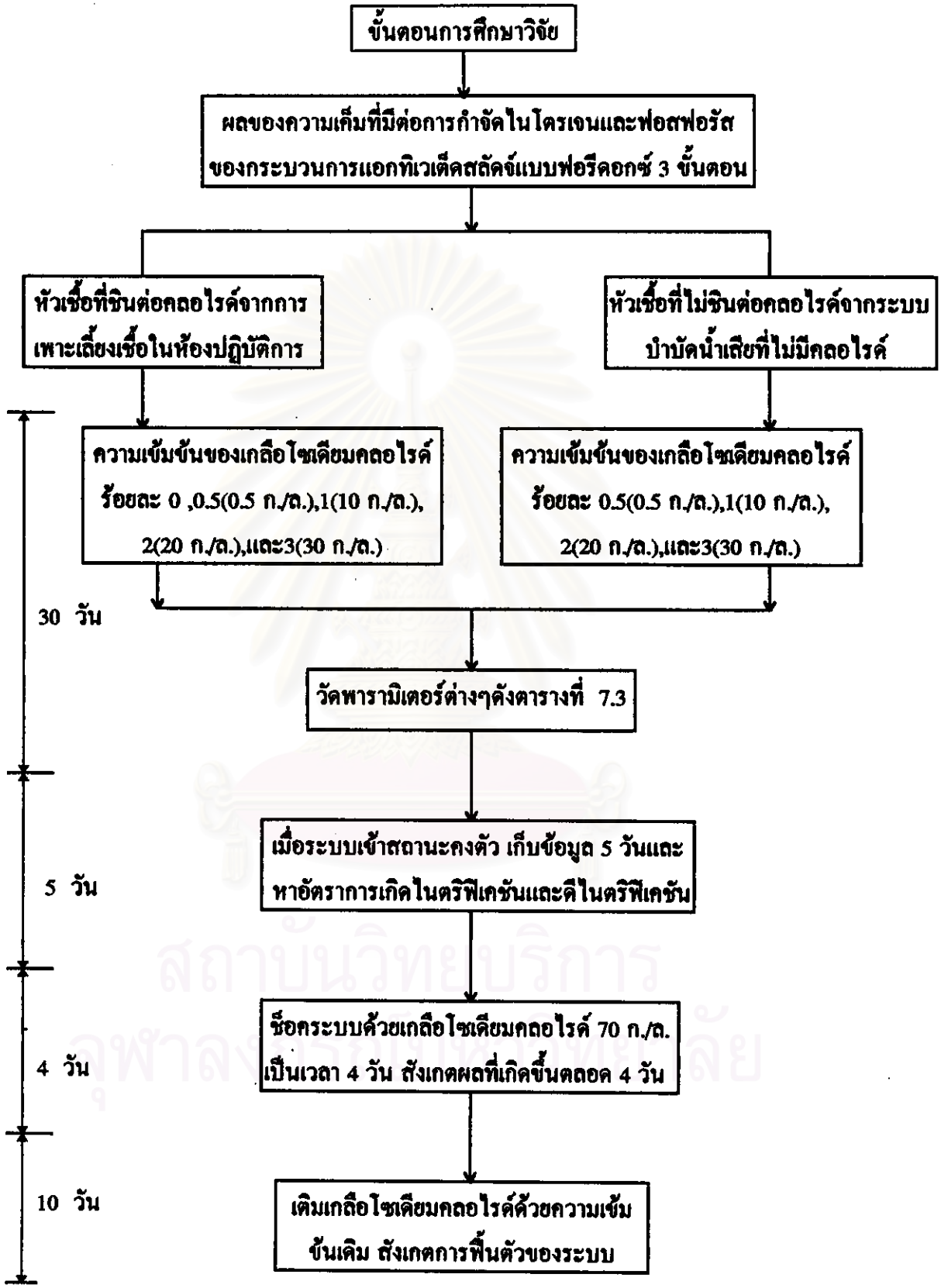

รูปที่ 3.4 ขั้นตอนการศึกษาวิจัย